

фенотипу супроводжується формуванням характерної для нього екологічної ніші. Встановлено, що для ценотичної популяції, поряд із морфометричними і демографічними особливостями, функціональний розподіл біомаси часто є унікальним.

Завдяки процесам адаптації, які спрямовані на підтримання збалансованості у системі "популяція – середовище", досягається збереження гомеостазу. Процеси адаптації активуються за умови, коли у такій системі виникають істотні зміни, забезпечуючи новий гомеостатичний стан, що супроводжується оптимізацією функцій. Оскільки біосистеми і середовище перебувають у динамічній нестійкій рівновазі, їхні стани змінюються постійно, а відповідно постійно відбуваються процеси адаптації.

Адаптації спрямовані не лише на повніше освоєння існуючих ніш, але й на формування нових ніш, чим забезпечується ефективне використання ресурсів. Конкурентні відносини призводять до формування нових трофічних ланцюгів, зміни стратегії популяції щодо просторового розподілу, сезонного розвитку, зміни життєвих форм, біоморф тощо.

Аналіз змін морфометричних і алометричних параметрів видів рослин різних екобіоморфологічних форм та ценотипів підтверджує їхню адаптованість змінам умов середовища. При цьому у видів близьких життєвих форм простежуємо подібність щодо характеру реагування на дії зовнішніх чинників – зміни стосуються чітко окресленої групи морфологічних і біологічних параметрів і здебільшого мають подібний вектор. Водночас, можна виділити окремі, характерні виключно конкретному виду, модифікації ознак чи параметрів, які можуть змінюватись синхронно або асинхронно, корелювати між собою або бути незалежними. Зміни варто розглядати як маркерні на видовому і популяційному рівнях, які характеризують стан популяції в конкретних умовах і відповідають цим умовам.

Література

1. Горизонтов П.Д. Гомеостаз / П.Д. Горизонтов. – М.: Изд-во "Медицина", 1981. – 576 с.
2. Екологія: тлумачний словник. – К.: Вид-во "Либідь", 2004. – 376 с.
3. Загускин С.Л. Биоритмологическое биоуправление / С.Л. Загускин // Хронобиология и хрономедицина / под ред. Ф.И. Комарова и С.И. Рапопорта. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Триада-Х", 2000. – С. 317-328.
4. Лишук В.А. Гомеостаз и регуляция физиологических систем организма / В.А. Лишук, Б. Лорд, В.И. Павлович-Кентера / под ред. В.П. Нефедова. – Новосибирск: Изд-во "Наука", Сиб. отд., 1992. – 253 с.
5. Малиновский А.К. Кореляції морфометричних параметрів рослин / А.К. Малиновський, В.М. Білонога // Наукові записки Держ. природознавчого музею. – Львів, 2003. – Т. 18. – С. 157-168.
6. Нефедов В.П. Гомеостаз на различных уровнях организации биосистем / В.П. Нефедов, А.А. Ясайтис, В.Н. Новосельцев и др. – Новосибирск: Изд-во "Наука". Сиб. Отд-ние, 1991. – 232 с.
7. Хорошавина С.Г. Концепции современного естествознания / С.Г. Хорошавина. – Ростов: Изд-во "Феникс", 2002. – 480 с.
8. Falińska K. Ekologia roślin / K. Falińska. – Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN, 1997. – 453 s.
9. Falińska K. Przewodnik do badań biologii populacji roślin / K. Falińska. – Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN, 2002. – 587 s.
10. Grime J.P. Plant Strategies and Vegetation Processes / J.P. Grime. – Chichester; New York: Wiley, 1979. – 371 p.

11. Harper J.L. Population Biology of Plants / J.L. Harper. – Academic Press, London, 1977. – 892 p.
12. Levins R. Extinction / Gestenhaber M. Some mathematical problems in biology / R. Levins. – American Mathematical Society, 1970. – Pp. 77-107.
13. Werpachowski C. Reproductive strategies of *Caltha palustris* L. under various livorius conditions / C. Werpachowski // Acta Societatis Botanicorum Poloniae. – 1989. – Vol. 58.3. – Pp. 423-437.
14. Wimsatt W.C. The ontology of complex systems: levels of organization, perspectives, and causal thickets / W.C. Wimsatt // Canadian Journal of Philosophy. – 1994. – Vol. 20. – Pp. 207-274.

Малиновский А.К. Механизмы адаптации и гомеостаз популяций

Приведены результаты исследований изменчивости морфометрических параметров популяций растений в зависимости от условий среды. Потенциал самоподдержки популяций при изменениях условий среды зависит от запасов биомассы, ее распределения и проявляется в затратах на процессы роста, развития и возобновления. Установлены корреляционные связи между морфометрическими параметрами, существование взаимосвязанных параметров, изменчивость которых адекватна изменчивости условий среды и которые реализуются параллельно или независимо друг от друга.

Ключевые слова: популяция, гомеостаз, самоподдержка, адаптация.

Malynovsky A.K. Mechanisms of adaptation and homeostasis of populations

The article presents the results of studies of morphometric parameters variability of plants populations depending on environmental conditions. The potential of self-sustaining of populations under environmental conditions change depends on the biomass stock and its distribution. It is shown in the costs of the processes of growth, development and renewal. The correlations between morphometric parameters, the existence of related parameters are established. The variability of these parameters is adequate to the changes of environmental conditions and which are implemented in parallel or independently of each other.

Keywords: population, homeostasis, self-sustaining, adaptation.

УДК 630*[1+9] Доц. А.М. Дейнека, д-р екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

РОЗВИТОК ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Проаналізовано сучасний стан розвитку лісової сертифікації в Україні на основі досвіду лісгосподарських підприємств Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства. Визначено недоліки і слабкі сторони сертифікації за схемою ЛОР. Запропоновано заходи з покращення використання потенціалу інструменту лісової сертифікації в лісовому господарстві України.

Ключові слова: лісове господарство, лісова сертифікація, лісова політика, принципи, критерії, індикатори, сталий розвиток.

Сучасний період розвитку цивілізації характеризується посиленням екологічних проблем, найнагальнішими з яких є збільшення викидів шкідливих речовин, втрата біорізноманіття, зменшення площі лісів. Згідно з даними ООН, щорічні чисті втрати площі лісів за 2000-2010 рр. становили 5,2 млн га. Основні площі знеліснення зафіксовано в країнах Африки та Південної Америки. Тривогу викликають темпи зменшення площі природних лісів (пралісів), які станом на 2000 р. займали 36 % площі лісів. З початку нового тисячоліття їх площа скоротилася на 40 млн га [2].

Щорічний обсяг заготівлі деревини в світі оцінюють в 3,4 млрд м³. На незаконну заготівлю деревини припадає, за різними оцінками, від 20 до 40 % її промислового виробництва. Вартість незаконно заготовленої деревини оціню-

ють в 30-100 млрд дол. США [2]. Сучасний світовий ринок лісоматеріалів перебуває під впливом глобалізаційних процесів, характерною особливістю яких є нівелювання торговельних бар'єрів. На країни-члени Світової Організації Торгівлі (куди входять 153 країни, зокрема Україна) – припадає 96 % світової торгівлі. Включення в легальний торговий оборот незаконно зрубаної деревини та можливість внаслідок цього отримання надприбутків є одним із головних чинників масових лісозаготівель у країнах, що розвиваються і, як наслідок, – зменшення площі лісів на планеті.

Екологічні проблеми, глобалізаційні процеси на світовому ринку лісоматеріалів зумовили виникнення низки ініціатив соціальної та екологічної відповідальності у лісовому секторі: системи екологічного менеджменту (EMAS, ISO), групи відповідальних покупців (GFTN), лісової сертифікації (FSC, PEFC...), ініціативи з попередження незаконних рубок (FLEG, FLEGT, Ecological ratings, WTS...). Концентровано мету діяльності зазначених ініціатив можна виразити в практичній реалізації принципів сталого розвитку у лісовому господарстві.

Сертифікація – процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам [4].

Лісова сертифікація – це процедура, під час якої третя незалежна сторона засвідчує відповідність системи ведення лісового господарства встановленим екологічним, економічним та соціальним стандартам. Лісову сертифікацію було започатковано наприкінці 80-х років XX ст. під впливом світового "зеленого руху" як інструмент для сприяння глобальному невиснажливому та відповідальному управлінню лісами. Сьогодні лісова сертифікація вирішує значно ширший спектр питань розвитку лісового сектора у світі: йдеться не тільки про запобігання незаконному вирубуванню лісів, але і про гармонізацію екологічних, економічних та соціальних аспектів ведення лісового господарства. Лісова сертифікація є складовою частиною організації лісового господарства [1].

Основною метою лісової сертифікації є забезпечення сталого управління лісами та ведення лісового господарства, що передбачає створення умов для збалансованого вирішення економічних, екологічних та соціальних питань шляхом покращення обліку та використання лісових ресурсів, підвищення рівня ведення лісового господарства. Лісову сертифікацію проводять в рамках міжнародних схем, найбільшого поширення з яких набули схема Лісової наглядової ради (далі FSC) та Програма схвалення лісової сертифікації (далі – PEFC). Лісова наглядова рада – неурядова організація, заснована екологічними організаціями. Програма схвалення лісової сертифікації заснована власниками лісів Європи. Схеми лісової сертифікації базуються на принципах незалежності і об'єктивності, добровільності, ринкової орієнтованості, прозорості і відкритості, не дискримінаційності, комплексності, залучення всіх зацікавлених сторін, практичності та економічної ефективності. Лісова сертифікація включає сертифікацію лісового господарства як контроль якості управління лісами за допомогою сертифікації лісоуправління та сертифікацію ланцюга від виробника до споживача як контроль походження сировини.

Зміст стандарту лісової сертифікації FSC полягає в оцінці відповідності системи ведення лісового господарства десяти принципам і 56 критеріям, кожен з яких на національному чи регіональному рівнях деталізований індикаторами. Стандарт FSC визначає принципи та критерії оцінки екологічних, соціальних та економічних аспектів лісгосподарської діяльності. Вимоги FSC охоплюють ведення просвітницької діяльності, спрямованої на усвідомлення громадськістю важливості:

- удосконалення рівня ведення лісового господарства;
- включення усіх витрат, пов'язаних з веденням лісового господарства, у ціну лісової продукції;
- сприяння найбільш повному й ефективному використанню лісових ресурсів;
- зниження збитків і втрат;
- недопущення надмірного лісокористування.

Характерними рисами FSC є міжнародний рівень акредитації органів сертифікації, можливість розроблення національних і регіональних стандартів, підтримка впливовими міжнародними організаціями, високий рівень розвитку ринку сертифікованої продукції, забезпечення інтересів широкого кола суспільних груп. За схемою FSC на цей час сертифіковано 179,5 млн га лісів у 79 країнах світу [2].

Схема лісової сертифікації PEFC характеризується застосуванням Гельсінкських критеріїв та індикаторів сталого управління лісами. Притаманними для неї є національний рівень акредитації органів сертифікації, можливість розроблення національних і регіональних стандартів, підтримка європейськими спілками і об'єднаннями приватних власників лісів, середній рівень розвитку ринку сертифікованої деревини, орієнтація на сертифікацію лісів на регіональному рівні. За цією схемою на цей час сертифіковано 244 млн га лісів у 35 країнах [2].

З метою приведення системи управління і ведення лісового господарства у відповідність до міжнародних стандартів, створення кращих можливостей для продажу лісової продукції, за ініціативи Львівського ОУЛІМГ, незалежна аудиторська компанія "SGS" упродовж 2004-2005 рр. проводила попередній та сертифікаційний аудит з оцінювання відповідності управління і ведення лісового господарства в лісах підприємств Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства критеріям та принципам FSC. Вперше обласне управління отримало сертифікат 12.07.2006 р., термін дії якого завершився 11.07.2011 р. Обласне управління сертифіковане за груповою схемою сертифікації (сертифікат виданий на ціле управління), тобто підприємства несуть солідарну відповідальність за дотримання принципів і критеріїв FSC. Крім основного сертифікаційного аудиту, аудиторська компанія проводить щорічний наглядовий аудит, під час якого вибірково перевіряють 3-5 підприємств щодо дотримання ними критеріїв та принципів FSC.

За результатами проведення наглядового аудиту компанією "SGS" в 2007 р. Львівському ОУЛІМГ було призупинено дію сертифікату з 02.11.2007 по 27.02.2009 р. у зв'язку з виявленням низки головних невідповідностей стандарту, а саме:

- працівники лісових господарств не знайомі з принципами й критеріями FSC та лісовою сертифікацією;

- лісові господарства не проводять консультацій з зацікавленими сторонами щодо складання плану лісогосподарських заходів;
- не ведуть вивчення впливу лісогосподарських заходів на екологічні елементи лісу;
- в лісництвах не ведуть і не задокументовані записи місць спеціального природного, культурного чи історичного значення, які трапляються в лісах;
- у лісогосподарських підприємствах відсутні тексти всіх міжнародних конвенцій, пов'язаних з управлінням лісового господарства, ратифікованих Україною;
- слабкою та неефективною є система контролю над практичним дотриманням охорони праці та промислової безпеки на підприємствах;
- у лісництвах відсутні дані про наявність рідкісних та зникаючих видів у лісах;
- відсутня система вивозу відходів, сміття з лісу;
- недостатній обсяг моніторингу, що проводиться під час лісогосподарської діяльності. Не визначені проблемні питання моніторингу;
- відзначено багато випадків невідповідного використання логотипу і торгової марки FSC;
- не повною мірою виділені ліси великого природоохоронного призначення.

Повторний (другий) цикл основного сертифікаційного аудиту на підприємствах Львівського ОУЛМГ відбувся у 2011 р. Новий сертифікат виданий аудиторською компанією "SGS" на період від 08.09.2011 до 07.09.2016 року (сертифікат № SGS-FM/COC-002711). Щороку проводять наглядові аудити [3].

Основні проблеми, які наявні на цей час у дотриманні стандарту FSC:

1. Вимоги стандарту є ширшими, ніж вимоги національного законодавства. Зокрема, зобов'язання щодо ведення моніторингу та оцінки впливу лісогосподарських заходів на довкілля, ведення моніторингу рідкісних та зникаючих видів, нагляд за дотриманням вимог охорони праці та промислової безпеки тощо.
2. Невідповідність окремих положень стандарту вимогам національного законодавства. Зокрема, положенням стандарту передбачено залишення на лісосіках сухостійних, пошкоджених, крилатих та дуплястих дерев для біологічного різноманіття, а вимогами національного законодавства з точки зору дотримання вимог охорони праці – заборонено. Лісогосподарська діяльність повинна, як мінімум, відповідати вимогам Кодексу з основ безпеки та охорони праці Міжнародної організації праці (ILO). Згідно з вимогами цієї конвенції, працівники мають бути забезпечені сертифікованим спецодягом, що чинною Інструкцією з охорони праці не вимагається.
3. Принцип 1, 4 стандарту передбачає взаємовідносини з третіми зацікавленими сторонами (громадськими, екологічними організаціями, органами місцевого самоврядування), на яких має вплив господарська діяльність. Згідно з стандартом органи місцевого самоврядування та інші зацікавлені сторони мають бути поінформовані щодо проведення на їх території лісогосподарських заходів. Національне законодавство не передбачає погодження лісогосподарських заходів з органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами.
4. З метою формування ланцюгів постачання лісової продукції необхідно сертифікувати не лише ліси, а й переробку деревини. Лісогосподарські підприємства, в яких ліси сертифіковані і здійснюють переробку деревини власними потужностями, не забезпечують дотримання ланцюга постачання сертифікованої продукції.

Практичний досвід лісової сертифікації державних лісогосподарських підприємств Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства дає підстави зробити висновок, що проведення лісової сертифікації спричинило позитивні зрушення в напрямку переходу до ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Відбулися системні зміни у технологіях проведення лісогосподарських заходів, а саме зросла частка несущільних способів рубань головного користування, збільшилася частка природного поновлення в обсягах лісовідновних робіт, стала нормою практика залишення особливо цінних для збереження біорізноманіття компонентів лісу тощо. Набули регулярності консультаційні процедури задля попередження чи мінімізації негативного впливу господарської діяльності на довкілля та добробут місцевих громад. На вищому рівні здійснюються заходи з охорони праці, зокрема забезпеченість спеціальними засобами захисту і спецодягом.

Водночас, проявилися також і певні недоліки і слабкі сторони, зокрема:

- наявність суперечностей між принципами і критеріями FSC та законодавством;
- відсутність державної політики і програм розвитку лісової сертифікації як складової частини організації і ведення лісового господарства;
- недостатній рівень координації та взаємодії між учасниками процесу лісової сертифікації;
- затрати на проведення сертифікації не компенсуються вигодами від реалізації сертифікованої продукції;
- низький рівень культури виробництва в окремих лісогосподарських підприємствах чи їх підрозділах;
- низький рівень обізнаності з питань лісової сертифікації як окремих працівників лісогосподарських підприємств так і, особливо, працівників підприємницьких структур, що надають послуги лісовому господарству.

Висновки. На нашу думку, лісова сертифікація із добровільного інструменту лісової політики поступово трансформується в обов'язковий елемент підтвердження сталого ведення лісового господарства. З огляду на зазначене та з метою повного використання потенціалу інструменту лісової сертифікації, необхідно:

- розробити і прийняти нові та внести зміни й доповнення до чинних нормативно-правових актів, які враховують вимоги стандартів лісової сертифікації;
- затвердити національну лісову політику та стратегію розвитку лісової сертифікації, яка має передбачати екологізацію лісогосподарського виробництва, збереження біорізноманіття, удосконалення механізму реалізації деревини для забезпечення сировиною вітчизняних лісопереробних підприємств, механізм залучення громадськості до підготовки управлінських рішень у лісовому господарстві, економічне стимулювання лісової сертифікації тощо;
- затвердити національний стандарт лісоуправління на основі оновленого переліку принципів та критеріїв FSC;
- проведення широкої роз'яснювальної роботи серед місцевих громад, органів місцевого самоврядування та неурядових організацій з питань лісової сертифікації.

Література

1. Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 21. – ст. 170.
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.panda.org/forest4life>.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lvivlis.com.ua>.
4. Закон України "Про підтвердження відповідності". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2406-14>.

Дейнека А.М. Развитие лесной сертификации в Украине: состояние, проблемы и перспективы

Проанализировано современное состояние развития лесной сертификации в Украине на основании опыта лесохозяйственных предприятий Львовского областного управления лесного и охотничьего хозяйства. Определены недостатки и слабые стороны лесной сертификации по схеме FSC. Предложены мероприятия по улучшению использования потенциала лесной сертификации в лесном хозяйстве Украины.

Ключевые слова: лесное хозяйство, лесная сертификация, лесная политика, принципы, критерии, индикаторы, устойчивое развитие.

Deyneka A.M. The development of forest certification in Ukraine: the state, problems and prospects

Analysis of current status of forest certification in Ukraine on the basis of the experience of forest enterprises Lviv regional department of forestry and hunting. Identify gaps and weaknesses in certification according to the scheme of FSC. Proposed measures to improve the utilization of the forest certification in forestry of Ukraine.

Keywords: forest management, forest certification, forest policy, the principles, criteria, indicators, sustainable development.

УДК 504.06:658

Доц. Г.Я. Ільницька-Гикавчук, канд. екон. наук;

*доц. Т.І. Данько, канд. екон. наук; доц. О.П. Макар, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"*

СЕРТИФІКАЦІЯ ЛІСОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто сутність, значення сертифікації лісів. Виділено основні системи сертифікації та принципи управління лісовим господарством, на основі яких сертифікуються лісові ресурси. Розглянуто перешкоди до розвитку екологічної сертифікації в Україні та заходи щодо активізації її проведення.

Ключові слова: лісові ресурси, сертифікація, принципи, управління, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Важливим інструментом для забезпечення сталого ведення лісового господарства є екологічна сертифікація, яка вдосконалює ведення лісового господарства, сприяє раціональному використанню лісових ресурсів і не допускає їх надмірної експлуатації, а також покращує конкурентоспроможність національної лісової продукції і її вихід на міжнародні ринки збуту. Необхідність розвитку сертифікації пов'язана з тим, що дедалі більше країн ставлять високі екологічні вимоги до лісопродукції. Так, країни Європейського Союзу з 2013 р. планують закуповувати лише сертифіковану деревину. Разом з тим, на шляху до розвитку сертифікації в Україні є перепони, які пов'язані з дорогою вартістю цього процесу, складною процедурою отримання сертифікату тощо.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми екологічної сертифікації лісів в Україні досліджували такі вчені, як Г.В. Бондарук, П.В. Кравець, В.В. Лавров, П.І. Лакида, І.М. Синякевич та інші. Водночас, ця проблематика потребує подальшого дослідження і пошуку шляхів вирішення.

Метою цієї статті є висвітлення механізму сертифікації лісів.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати переваги сертифікації лісів; розкрити порядок сертифікації лісових

ресурсів, основні системи та принципи сертифікації; сформувати шляхи покращення розвитку екологічної сертифікації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Лісова сертифікація – оцінка відповідності системи ведення лісового господарства встановленим міжнародним вимогам щодо управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку [1]. Лісова сертифікація має такі переваги: покращення доступу на міжнародні ринки продукції; сприяння примноженню екологічних, економічних та соціальних функцій лісів; покращення іміджу підприємства, підвищення довіри до нього з боку суспільства; отримання передового досвіду в сфері лісівництва та ведення лісового господарства.

Існують міжнародні і національні системи сертифікації. До міжнародних систем належать стандарти ISO, система FSC (Лісової наглядової ради) і Пан'європейська лісова сертифікація [2]. При цьому національні системи сертифікації також динамічно розвиваються, проте проблемою є їх міжнародне визнання.

В Україні здійснюють сертифікацію за програмою FSC. Під час незалежного аудиту, який проводять міжнародні експерти, перевіряється дотримання таких принципів управління лісовим господарством [3]:

- дотримання в процесі управління лісовим господарством національного законодавства і міжнародних угод, принципів і критеріїв FSC;
- права на користування лісом повинні бути чітко визначені і законодавчо затверджені;
- захист прав місцевого населення щодо користування лісовими ресурсами, а також оплата їх праці в лісі;
- лісове господарство повинне покращувати добробут лісових робітників і місцевих громад;
- збереження і примноження всіх функцій лісів: економічних, екологічних і соціальних. Лісогосподарські підприємства повинні комплексно використовувати ресурси лісу, зокрема і відходи, низькоякісну деревину. Крім того, лісокористування потрібно здійснювати екологічно безпечними методами, не знищувати природний підріст і біорізноманіття, не застосовувати хімічні методи боротьби зі шкідниками;
- наявність плану ведення лісового господарства, який має передбачати обсяги заготівлі, відтворення лісів, збереження екологічно важливих і цінних лісів;
- проведення моніторингу лісів, що забезпечить інформацією про стан лісових ресурсів, обсяги лісокористування, лісовідновлення, а результати моніторингу повинні бути доведені до громадськості;
- ліси, які мають важливе екологічне та соціальне значення, потрібно зберігати і охороняти;
- для задоволення потреби в лісопродукції і зменшення навантаження на лісові екосистеми доцільно створювати лісові плантації.

Процес сертифікації складається з таких етапів [4]: прийняття національних стандартів сталого лісового господарства та їх схвалення Лісовою наглядовою радою; запрошення незалежного аудитора для сертифікації; обстеження та оцінка території чи процесу; видача сертифіката (чи зауважень для виправлення). Сертифікат видається на п'ять років, проте щороку здійснюється аудиторська перевірка на предмет дотримання принципів і критеріїв FSC при веденні лісового господарства.